

נר לשולחן שבת

פרשת יתרו

גליון מס' 312

לע"נ ר' שימעון
ב"ר אליהו פלס ז"ל
נפטר כ"א שבט תשס"ח
הונצח ע"י המשיפה

האדמו"ר מסטריקוב בשיעורו בשבוע שעבר הזכיר את דברי הגאון רבי יצחק קופלמן - 'רואים אנו ביום שלישי של פרשת בשלח איך יושבים יהודים עשירים וקוראים בדבקות את פרשת המן, מקרא ותרגום, וכשמסיימים מחכים למליונים שיגיעו... האמת היא שזה היפך פרשת המן, שבאה ללמד אותנו הסתפקות ובטחון בה' שיזמן כל יום מה שצריך - לא לדאוג למחר!' ("נר לשולחן שבת" מהרה"ג א"ב)

אביו של הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר, הגאון רבי ליב גליא כיהן כדיון, שלא על מנת לקבל פרס, בקהילת גליידינגן. למחרת יום חתונתו קנה בשליש כסף הנדונה - שנותר לאחר קניית הריהוט - ש"ס, רי"ף, ורמב"ם. **כשנשאל:** מאין ימצא את הכסף הדרוש לו למחרת לקניית לחם, השיב: 'ללחם אזדקק מחר, אבל הספרים נחוצים לי כבר היום!' ("רבי עזריאל הילדסהיימר - מעשיות ואמרות")

'אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם'

כשאתם עומדים בתפילה איתי לא תחשבו בכסף וזהב אשר עמכם. (יבנו בחיי)
שלא ימנו דיון בשביל כסף וזהב, אלא בשביל חכמתו. (שם) אפילו לכבודי.
(בעלי התוס' לא יתגאה האדם ברוב עושרו. (שם)

סיפר הג"ר יעקב גלינסקי בשם ה"חפץ חיים": העולם שואלים למה דרך רשעים צלחה? והתשובה פשוטה להפליא - משל לגביר שנתהפך מזלו ונעשה עני, המשיך ללבוש בגדיו עד שבלו. ומשלא היה לו כסף לקנות חדשים, החל ללבוש בגדי שבת, יצא הקול שאותו גביר מפורסם עלה שוב לגדולה... וכן הוא בכל הרשעים, ששובשים מן העשוי להם לעולם הבא...

("נר לשולחן שבת" מהרה"ג רש"ר)

רבינו ה"נודע ביהודה" - "הוא היה מן המהדרין שבמהדרין אחר אתרוג המהודר בכל מיני הידור, וכסף וזהב לא היה נחשב בעיניו מאומה, אף שהאתרוג היה בתכלית היוקר." (שו"ת "תשובה מאהבה" ח"א א)

"היה זה לפני כארבעים שנה, למדתי בתלמוד תורה "זכרון מאיר". הג"ר דוד צבי מ. היה המחנך שלנו. עשר דקות לפני סוף השיעור, הבחין ר' דוד צבי שהתלמידים לא מרוכזים בסוגיה, חיפש את הסיבה, התבונן ושם לב שהעינים נעוצות בשעונו, מתי יגיע הצלצול הגואל... השעון היה מונח על שולחנו. **פנה אלינו ואמר:** "מה זה, יצר הרע נכנס בתוך השעון!" הניח אותו על הרצפה, דרך עליו בחוזקה ושברו... **והמשיך בחום:** "ככה צריך לעשות ליצר הרע, צריך להלחם בו, לשבור אותו, עדיף לשבור את השעון - העיקר זה תורה, תורה זה דבר ראשון וכל מה שמפריע צריך להזיז הצידה!" **המעשה עשה עלינו רושם עצום,** התרגשות אפפה את הכיתה, היינו המומים, באותם השנים שעון היה יקר המציאות, שלושים ושישה תלמידים היינו בכיתה ולאף ילד לא היה שעון... היתה זו דוגמה אישית איך להלחם ביצר!" ("נר לשולחן שבת" - מפית ת"ח יקר)

הגאון רבי נסים קרליץ בהיותו חתן קיבל שעון זהב. אחר החתונה לצורך לימודו נזקק לטור, מכר את השעון. לימים סיפר רבי נסים שאחרי זמן קצר מחיר הספרים עלה מאד ומחיר הזהב ירד, ואם היה ממותין, לא היה יכול לקנות טור בדמי השעון... **וסיפרה הרבנית:** לאחר שהם מכרו את שעון הזהב לא היה בביתם שעון. ולכן כשהכשירה עופות היתה יורדת לדירת חמותה, לראות את השעה בה החלה למלוח, והיתה עולה ויורדת לראות אם הגיע "סוף זמן מליחה"... ("נר לשולחן שבת" מהרה"ג מ"ו)

מעשה בחתן מופלא במידות, מהמשפחות החשובות בירושלים, ששאל שעון זהב מאחיו הגדול לימי שבע הברכות שלו, שלא יראה אביהם שהמחותן לא קנה לו שעון... ("נר לשולחן שבת" מהרה"ג י"ו)

אמריקה של פעם... בימים ההם הרוח הנושבת, אפילו בציבור שומרי המצוות היתה, שאדם שיש לו כסף הוא אדם נחשב ומאושר ומאידך אדם שאין לו כסף אין לו שום ערך...

סיפר הג"ר לייב רוטקין שפעם ליווה את הגאון רבי אהרן קוטלר לכינוס של רבנים אורטודוקסים בעיירה לייקווד, באותן השנים לייקווד היתה עיר קייט.

הזמינו את רבי אהרן לדבר, בעוד רבי אהרן נושא את דבריו חוצבי אש ולהבות, פנה אחד הרבנים בלחש אל רבי לייב ושאלו: "כמה כסף עושה הרבי הזה לשנה?"

לא הבין רבי לייב מה פשר השאלה אך השיבו "כששת אלפים דולר". "חוצפה" אמר אותו רב "ישנם כאן רבנים שעושים שלושים ואפילו ארבעים אלף דולר בשנה, איך הוא יכול לומר להם מוסר..." ("לעבדו בלבב שלם")

סיפר הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג: "את הגאון רבי ירוחם ורהפטיג אני זוכר מזורשה. היה שם בית מדרש ליטאי של חברת ש"ס, בו הייתי מתפלל.

שם ראיתי לראשונה את רבי ירוחם, וראיתי כיצד כל באי בית המדרש נותנים לו כבוד גדול. שאלתי מי הוא, חשבתני שהוא גביר גדול אם עושים לו כזה כבוד...

אמרו לי: "לא, הוא אדם עני, סוחר עצים המתייגע מאד למצוא את פרנסתו". שאלתי: "אם כך למה כל כך מכבדים אותו?"

חייכו עלי ואמרו: "הרי הוא גאון, הוא אומר שיעור בחברת ש"ס, ובכל שיעור אומר תורה שאפשר לומר בישיבה גדולה!"

כל חייו היו קידוש ה', אם בעל בית מסוגל כך להקדיש עצמו ללימוד - חיבר שמונה ספרים עמוקים, לעלות בתורה ולהיות לגאון - זה קידוש ה' - אנשים ילמדו ממנו!" ("לפרקים")

ביום שישי ימלאו מאה שנה לפטירת שר התורה, המשיב הגדול הגאון רבי שלום מרדכי שבדרון, המהרש"ם. ט"ז שבט תרע"א

"אנכי ה' אלוקיך" - אשר הוצאתיך מבית עבדים!

בעקבות בקשת מנהיגי הקראים במזרח אירופה הכירה ממשלת רוסיה הצארית בקראים שהם ממוצא לא יהודי, והעניקה להם שוויון זכויות. הקראים השתלבו בחברה הרוסית, שרתו בצבא ובפקידות, וקיבלו זכויות כלכליות רבות. מאידך, על היהודים נגזרו גזירות אימות, בגוף ובנפש. **נשאל המהרש"ם** אם למען הציל נפשו ורכושו מהגזירות מותר ליהודי לקחת "תעודת מסע" שהוא מבני הקראים.

'מכתבו הגיעני ביום שבת קודש, במוצאי שבת קראתיו, ומרוב נחיצות השאלה לא התמהמהתי ומיד...'

בבוקר ביום ראשון המהרש"ם כתב את תשובתו. ודן להיתר, כיון שאומר לשון המשתמעת לשני פנים, ומתכוון במחשבתו שהוא מאמין בתנ"ך, אבל אינו כופר חלילה בתורה שבעל פה, שהרי גם עם ישראל הוא מקוראי התנ"ך, וממילא גם הוא מעדת בני המקרא.

(שו"ת מהרש"ם ח"ח קס"ו ועיי"ש)
בימי השואה השתמשו בהלכה זו להצלת יהודים! את יחס הקראים ליהודים באותם שנות חושך קשה לקבוע בשל מיעוט העדויות. בלוצק הם שיתפו פעולה בהתעללות ביהודים. בוילנה וטרוקי הם המציאו רשימות מדוייקות של בני עדתם, ובכך סיכלו את אפשרות ההצלה של מאות יהודים שהצטיידו בתעודות קראים מזוייפות. אמנם היו מקומות שבהם הקראים סייעו, נתנו אפילו תעודות מקוריות והצילו יהודים. (ס"ה)

"לא תשא" - מעשה בכתר ונדר

שני שותפים היו בעיר קראקא, שנדרו שאם יצליחו בעסקיהם ינדבו לבית הכנסת כתר יקר ערך בסך מאה רובל כסף, וב"ה הצליחו באותו העסק. לאחר זמן, אחד השותפים שראה שאין באפשרותו לקיים את נדרו התחרט, הלך לבית הדין, ושם התירו לו את נדרו.

בא השותף השני, ושאל: האם הוא חייב לתת את חלקו בנדר בסך חמישים רובל כסף ויקנה כתר קטן, או שמא נאמר 'נדר שהותר מקצתו הותר כולו'?

פסק המהרש"ם שהוא חייב לקיים את נדרו, כי גם בכתר הקטן מתקיימת כוונתו, ואדרבה, המצוה תקרא רק על שמו. (שם ח"ג של"ח)

"לא תחמוד"

מעשה בנערה בת איש נכבד, ושמה מחלה בת ר' יעקב זאב, שהיתה מאורסת לבחור ישיבה מעולה. יום אחד כשהלכה לבקר את דודתה, פגש אותה בדרך איש בליעל, שאמר לה בנוכחות שלשה אנשים: "הרי את מקודשת לי", אחז את ידיה בכח וענד לה טבעת...

הנערה אמרה כי מרוב בהלה על שהלה תפס אותה, לא שמעה כלל מה שאמר לה. ורק כשהגיעה לביתה, גילתה שיש טבעת על אצבעה, ומיד הורידה אותה.

פסק המהרש"ם: אין כאן חשש קידושין כלל וכלל. א. אין פה עדים, שהרי העדים לא ראו לא טבעת ולא את נתנית הטבעת, ורק שמעו את דבריו. ב. כיון שהנערה כבר מאורסת נאמנת היא לומר שלא כיוונה כלל לשם קידושין. (שם ח"ד ד')

"לא תגנוב"

מעשה בסופר סת"ם, שעתה נתגלה כי במשך שנים רבות מכר תפילין עם בתים ריקים או עם פרשיה אחת בלבד... וכן נראה שכתב שלא כסדרן. עוד באותו היום בו התגלה קלונו ברבים, ברח לאמריקה, ולא נודע מקומו... נשאל המהרש"ם מה דינם של ספרי התורה, הגיטין והתפילין שכתב?

השיב: הסופר נחשב מומר לתאבון, ואין לפסול את כל מה שכתב, אלא יש לחוש על מה שכתב מאותו זמן בו נתגלה פסולו. **ודן בכל מקרה לגופו: גיטין** - נראה להקל אף לאותן שלא נישאו, שאם נפסלו, נוציא לעז על אותן שכבר נישאו. **ס"ת** - אין לקרוא בהם, אמנם כיון שיש פה חשש גניזה, נראה להתיי ע"י בדיקת מומחה, שיחפש ויתקן את הראוי לתיקון. ואין לחוש שכתב שלא לשמה שהרי הוא דבר קל. **תפילין ומזוזות** - אין להשתמש בהם, דהרי אי אפשר לתקנם. (שם ח"ג קמ"ט. ח"ו קט"ו. ח"ט ק"א)

"לא תעשה לך פסל" - תנור שמקרר...

בעיר רומנוב הזמינו תנור לבית הכנסת. כשהגיע התנור מוינה לחרדתם, הבחינו הגבאים שחוקקות עליו צורות שתי וערב? **פסק המהרש"ם:** יקחו הגבאים פטיש וירקעו את פסי הצלב, שאף שתנור הוא כלי מבזזה, יש לחשוש לחשד ברבים, והדבר מכווער, שנראה כמשתחוה לו בבית הכנסת. (שם ח"ג קט"ו)

"כבד את אביך ואת אמך"

מעשה בנערה, שהוריה הכריחוה להנשא לבחור משוגע. כך גם העידו עליו כל הסובבים אותו. אביה שחשש מאד מנישואי בתו לאחד שזכה, הלך לרב אחד "המכונה בשם צדיק", ואותו הצדיק הבטיחו שהבחור יתפא...

והעיד המשרת שכשבא להלבישו לחתונה הוא ביזה והיכה אותו עד שנאלץ לברוח... בבוא הבחור לאולם הכירו בו האורחים שאין בו דעת. הנערה לא הסכימה להכנס לחופה, והוריה הכריחוה. הרב ערך את הקידושין אך ורק על פי פקודת אותו המכונה צדיק, והוא בעצמו לא רצה לחתנם... מספר שבועות אחר החתונה הכלה ברחה ממנו, ואותו "הניחו" בחדר מיוחד שם התגולל עד אשר הניחוהו בעגלה ושלחוהו לבית הוריו.

עברו שנים רבות והיא יושבת עגונה ומסכנה. טענתה שאז היתה צעירה לימים, והתביישה להתנגד להוריה, ששכנעוה שאותו בחור הוא רק טיפוס מדוכא... והוריה טוענים שהם לא ידעו שהוא משוגע לגמרי, ואומרים שהם הכריחו אותה להתחתן רק בגלל שהאמינו וסמכו על ברכת אותו הצדיק...

עדים רבים העידו על שגוענותיו הרבים, שונים ומשונים, עי"ש... כיום הוא יושב בבית אמו כגולם, אינו אוכל מעצמו...

המהרש"ם התירה להנשא, והתיישב בדיון זה עם שאר גדולי הדור, שגם הם התירוה. (שם ח"ו קנ"ט)

"זכור את יום השבת" - פשוט נבילה בשוק...

מעשה ביהודי שזכה במכרז לפינוי האשפה בעירו. כאשר ארע שבשבת היו נבלות ברחוב המתין לפנותם עד צאת השבת. בשל הסכנה הבריאותית שבדבר מועצת העיר קנסה אותו, וגם התרתה בו כי אם לא יפנה גם בשבת יקחו ממנו את הזכיון.

המהרש"ם התיר לו לפנות בשבת את הנבלות ע"י עובדיו הגויים, מאחר שאותו יהודי היה עני וכל פרנסת ביתו תלויה בעבודה זו. אך היתר זה בתנאי, שיפרסם במודעות שהעבודה בשבת נעשית בדרך מכירה, או הפקר על ידי גויים. (שם ח"א ס"ו)

"לא תענה ברעך עד שקר"

מעשה בשוחט בקהילה קטנה בהונגריה, שכמה מבני קהילתו העידו בערכאות, ונשבעו לשקר, וגרמו בעדותם הפסד גדול ליהודי אחר. מקצת העדים הינם בעלי תפילה אף בימים נוראים... **בצדקותו סבר השוחט** שאסור לו להתפלל איתם ולאכול מהאוכל שנותנים לו כפרנסתו, אך דא עקא שהוא עני וילדיו תלויים בפרנסתו זו, פנה ושאל האם הוא צריך לעזוב את העיר? **המהרש"ם התיר** לו להשאר לגור בעירו, דשעת הדחק היא. וכיון שהם עשו זאת פעם אחת בלבד הם עדיין נאמנים באיסורים. ובפרט שידוע שאנשים מחמירים במאכלות אסורות אף שמזלזלים בהרבה איסורים אחרים... (שם ח"ב ס"ב)

"לא תרצח"

מעשה ביהודי שקנה שדה אילנות, תפוחים ואגסים, בסכום רב. בשנים הראשונות יצאו הפירות להפליא והתפרנס מהם יפה. אך בארבע השנים האחרונות תנובת השדה הלכה ופחתה.

קרא היהודי לאגרונומים, והם קבעו פה אחד שהעצים שגדלו והתערבו זה בזה, והשורשים שנתעבו הם מעכבים את הגשם והשמש מלבוא עליהם כראוי, ואם המצב ישאר כך יופסדו לגמרי, לכן עליו לדלל ולקצץ עצים עד שיתרחקו מרחק הראוי.

פסק המהרש"ם להתיר כיון שקציצה זו אינה דרך השחתה. אמנם, כיון שיש פוסקים שגם אם מותר לדינא לקוץ אילן יש בדבר סכנה, ימכור את השדה לגוי והוא יקצץ. (שם ח"ז קע"ח)